

УДК 17:37.011.3-051

МАКЕДОНСЬКА С.І.

здобувач кафедри соціальної філософії та управління
Запорізький національний університет
(Запоріжжя, Україна) E-mail: makedon_20@mail.ru

СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНА ФІЛОСОФСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ

В статті проаналізовано сутність поняття «культура» та підходи до її аналізу, в основі якої діяльність як головна категорія філософської культури вчителя; представлено аналіз основних видів професійно-педагогічної діяльності, яка здійснюється у цілісному педагогічному процесі та досліджено особливості педагогічної праці; проаналізовано основні елементи і цінності філософської культури вчителя, а також окреслено напрями оптимізації філософської культури вчителя.

Ключові слова: *філософська культура вчителя, культура, професійно-педагогічна діяльність, педагогічний процес, елементи філософської культури вчителя, цінності філософської культури вчителя*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Культура – це широке, складне і різноманітне явище, воно охоплює практично все, що створюється людьми і засвоюється суспільством. Саме культура організує людське життя, народжує почуття єдності, сприяє ідентичності членів суспільства або групи людей, приналежності до одного співтовариства. Вона значною мірою здійснює в житті людей ту ж функцію, що у житті тварин виконує генетично запрограмоване поведіння. Історично складені різноманітні філософські підходи до розуміння культури слугували наявності достатньої кількості визначень цього феномена.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на яку спирається автор

Майже у кожному підручнику з філософії чи культурології приведено перелік визначень феномена культури. Приведемо декілька з них. Так, наприклад, культура – це: процес нагромадження рального досвіду людства; засіб входження в традицію (І. Гердер); наближення нашого пізнання до єдиного, вічного, наявного (І. Гете); набуття розумною істотою здатності взагалі ставити якусь мету (І. Кант); цілісність взаємопов'язаних елементів, усередині якої різні елементи можуть бути пов'язані лише тією користю, яку вони приносять один одному та людині, а зовсім не як щось, що прийшло з минулого (Б. Малиновський); той скінчений фрагмент позбавленої сенсу світової нескінченності, який, з погляду людини, має смисл і значення (М. Вебер); мистецтво, даючи поживу своїй душі, робити її плідною (В. Гумбольдт); безмежний процес самовиховання людського духу, а також об'єктивний результат цього процесу (С. Франк); історія загалом (Л. Карсавін); те, до чого прагнуть (Х. Орета - і- Гасет); безупинне породження все нових і нових мовних, художніх, релігійних, міфологічних і наукових символів (Е. Касіпер); реалізація найвищих цінностей через культивування вищих людських чеснот (М. Гайдегер). У філософському словнику Сутність феномена філософської культури вчителя

«культура» визначена як сукупність всіх видів перетворень людини і суспільства, а також результатів цієї діяльності, втілених у матеріальних і духовних цінностях. Це нібито «друга природа», яка створена рукою і думкою людини, яка народжується, живе, вмирає. Культура – це багатшаровий світ цінностей, змістовна сторона суспільного життя, світ людини, в якому він формується та існує як людина [1, 140 с.].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблемна ситуація

Культура розглядається в такому контексті як цілісна єдність способів і продуктів людської діяльності, в яких реалізується її активність, яка слугує її самовдосконаленню, задоволенню потреб, гармонізації відносин між людиною і суспільством, людиною і природою. Важливою з цього погляду є позиція В. Межуєва. Він стверджував що культура – це діяльнісно – практична єдність людини з природою і суспільством, певний спосіб її природно і соціально детермінованого діяльнісного існування, яке фіксує той момент культури, який можна назвати її змістом – соціальний досвід [2].

Мета наукового дослідження – дослідити сутність сутність феномена філософської культури вчителя.

Дана мета реалізується в наступних задачах:

- виявити сутність поняття «культура»
- розкрити, що таке діяльність, яка є основоположною категорією філософської культури вчителя;
- дати аналіз основних видів професійно-педагогічної діяльності, яка здійснюється у цілісному педагогічному процесі;
- з'ясувати особливості педагогічної праці;
- обґрунтувати основні елементи філософської культури вчителя;
- виявити цінності філософської культури вчителя;
- окреслити напрями оптимізації філософської культури вчителя.

Об'єкт дослідження є філософська вчителя.

Предмет дослідження – напрями оптимізації філософської культури вчителя.

Обговорення проблеми.

Діяльність, як зазначають дослідники, - це не реакція і не сукупність реакцій, а система, що має будову, свої внутрішні переходи і перетворення, свій розвиток. Основними елементами її структури є матеріальна і духовна діяльність. Поняття, що позначають ці соціальні феномени, виступають видовими по відношенню до родового поняття «діяльність» [3, 99-101]. Діяльність – це соціальна форма руху. Вона покликана відобразити сутнісні характеристики соціальної матерії, сприяючи виявленню притаманних їй причинно-наслідкових зв'язків, законів та закономірностей суспільного розвитку. Цілком вочевидь, що діяльність, яку виконує учитель, є педагогічною. Педагогічна діяльність – це особливий вид соціальної діяльності, що передбачає передачу від старших поколінь до молодших накопичених людством культури і досвіду, створення умов для їх особистого

розвитку і підготовки до виконання певних ролей у суспільстві [4,128]. Але тут необхідно зазначити таку особливість, що педагогічна діяльність притаманна не тільки вчителям, а й членам родини, різноманітним громадським угрупованням, засобам інформації. Можна сказати і так, що кожна людина у своєму житті здійснює педагогічну діяльність стосовно себе самої, своїх дітей, колег, друзів. Отже, педагогічну діяльність учителя, яку він здійснює у спеціально організованих освітніх установах, ми визначимо як професійно-педагогічну діяльність.

Основними видами професійно-педагогічної діяльності, яка здійснюється у цілісному педагогічному процесі, є викладання і виховна робота. «Виховання» – це діяльність, метою якої є формування якостей суб'єкта, бажаних для даного суспільства, установи, вихователя тощо [5, 5]. У філософській енциклопедії «виховання» трактується як доцільне, довільно направлене дорослішання дитини в соціокультурному просторі людського спілкування [6,440-443]. У більш широкому сенсі виховання розуміється як будь-який свідомий плануємий естетичний і моральний вплив на індивіда або групу людей будь-якого віку. У професійно-педагогічному сенсі це діяльність спеціально підготовлених вихователів за особливою програмою, керованих формуванням у своїх учнів морального почуття, культурних потреб та їм відповідних творчих здібностей. Отже, культура завжди є проявом певного рівня розвитку людини, а сама людина як суб'єкт і носій культури формується в процесі культурної діяльності. У цьому й полягає діалектичний зв'язок між природою, як необхідною умовою існування людини, самою людиною і культурою, як специфічною формою існування людини в природі.

Суб'єктом педагогічної діяльності є учитель, інструментом впливу якого є його особистість, знання, уміння, почуття, воля. У педагогічній діяльності учень виступає не тільки її об'єктом, а й суб'єктом. По – перше, навчання і виховання – це безпосередньо зворотній зв'язок спілкування, і учень для вчителя вже є не об'єкт впливу, а рівний йому суб'єкт діяльності. По – друге, педагогічний процес носить елементи самоосвіти і самовиховання учнів, у цьому випадку учень є суб'єкт а у ролі об'єкта можуть бути знання. По – третє, педагогічний процес змінює те тільки учня, а й вчителя, розвиваючи в ньому певні якості, наприклад: самовдосконалення, професійний ріст та інші.

Суттєвою особливістю педагогічної праці є і те, що вона з початку і до кінця є процесом взаємодії людей. Це посилює роль особистісних взаємин у педагогічній праці і підкреслює важливість моральних аспектів. Тому тільки людина створює культуру, оскільки «вона має найбільшу перевагу, тобто здатність навчати і навчатися через взаємодії з іншими людьми» [7, 92]. Можемо припустити, що засоби людської діяльності між її суб'єктом та об'єктом є елементами культури людини, відповідно й філософської культури вчителя.

Перелічимо та надамо характеристики елементам філософської

культури вчителя. Основним елементом філософської культури вчителя на наш погляд є знання. За всі часи історії, людина у своєму прагненні підкорити природу пристосувати її для своєї життєдіяльності намагалася пізнати світ у всьому його розмаїтті, в окремих явищах і сторонах дійсності. Пізнання світу людиною характеризується такими видами пізнання як міфологічне, релігійне, наукове і філософське. Кінцевим результатом будь якого пізнання є знання.

Знання це елемент культури, в яких зосереджується те, до чого люди прагнуть, чим керуються у повсякденному житті, що втілюють у зразках, нормах та звичаях, об'єктивно відображають природну та соціальну суть реальності. Різні види пізнання людиною світу оформлюються відповідно й в різні види знань, про світ природи, людини, про їх взаємодію та її наслідки. Так, у педагогічному словнику термінів надано визначення поняття «знання» наступним чином: «знання-перевірений практикою результат пізнання дійсності, вірне її відображення у свідомості людини. Знання можуть бути життєвими, донауковими, художніми та науковими (емперичними і теоретичними). Життєві знання, як правило, зводяться до констатації фактів і їх опису.

Наукові знання – піднімаються до рівня пояснення фактів, осмислення їх в системі понять даної науки, включаються до складу теорії. Сутність наукового знання. полягає у розумінні дійсності в її минулому, сьогоденні і майбутньому, в достовірному узагальненні фактів, у тому, що за випадковим воно знаходить необхідне, закономірне, за поодиноким - загальне і на цій основі здійснює науковий прогноз, мислення людини постійно рухається від незнання до знання, від поверхневого до все більш глибокого і всебічного. Філософські знання – це знання «єдиного у всьому» Тому специфіку філософського знання складають наступні риси: 1) має дуже широкий рівень узагальнення (категорії, принципи) що виходить за межі буття та небуття; 2) є формою людського самоусвідомлення з точки зору людини її життєвого вибору; 3) окреслює дійсність не такою я вона є а такою, якою вона має бути; 4) є наслідком рефлексії людини, як погляд скрізь призму своїх цінностей і інтересів; 5) є результатом мислення про реальність і мисленням про мислення. 6) мають особливий характер. Як свідчить аналіз, структура філософського знання обумовлюється тими сферами реальності, що осмислюються людиною, а саме: 1) онтологія, натурфілософія, космологія, як природа, світ, космос; 2) соціальна філософія, соціологія, філософія історії, культурологія, етнофілософія обумовлені такими сферами реальності як суспільство і природа; 3) філософська антропологія, структурна антропологія вивчають людину з її властивостями і здібностями; 4) логіка, гносеологія, ноологія визначені сферою інтелектуальних процесів; 5) етика, естетика, філософія релігії, філософія права та філософія історії - сфера духовного життя, осмислення її цілей та цінностей [8,15-19]. Знання виникають і оформлюються як результат пізнання дійсної реальності. Висовуючи тезу про те, що філософські знання мають ключове значення щодо формування

філософської культури вчителя, необхідно відповісти на запитання: Яким чином співвідносяться наукові і філософські знання у його культурі? У педагогічному словнику, вчитель визначено, як спеціаліст, який здійснює навчання та виховання у школах різних типів, має спеціальну підготовку в цій області, отриману в педагогічних інститутах і університетах. Під спеціальною підготовкою ми розуміємо оволодіння спеціальними видами знань, які спрямують його професійній підготовці. У першу чергу це наукові знання, такі як: гуманітарні, природничі, соціальні; та предметні, до яких до речі належить й педагогіка. По – друге, філософські знання, які є обов'язковою складовою гуманітарних наук педагогічних вузів. Наукові знання за своїми основоположними висновками, результатами, теоріями, визначають зміст наукової картини світу, розкриваючи зміст процесів і явищ, між тим як філософія у складі гуманітарних наук надає можливість розробити власний цілісний погляд на світ, на місце людини в ньому.

Розглянемо визначення терміну «мова». Мова – знакова система (природна або штучна) що виконує пізнавальну та комунікативну функції в процесі людської діяльності. Під природною мовою розуміється мова повсякденного життя, яка служить формою вираження думок і засобом спілкування між людьми. Штучна мова створюється людьми для будь-яких вузьких потреб (мова математичної символіки). Мова виступає як система знаків, наділених певним значенням, котрі використовуються для збереження, перетворення та передачі інформації. Мова має особливе значення в системі культури, вона є першоосновою будь-якої культури, оскільки нею не можна оволодіти без спілкування з іншими людьми. Мова підтримує згуртованість суспільства, допомагає людям координувати свої дії, відображає загальні знання людей про традиції, сучасні події. Мова є засобом людського спілкування, мислення і самовираження у різноманітних формах духовного виробництва та споживання. Знакові засоби і накопичена за їх допомогою інформація складають зміст культури.

Культура, що залежить від людської пам'яті й усної передачі, культурних зразків, змушена залишатися гранично простою. Однак використання писемності дозволило практично необмежено ускладнювати й розвивати культуру, охоплюючи її впливом більш широке коло людей. Писемність дозволяє зберігати і передавати іншим поколінням дрібні деталі технологій, традицій, цінностей, культурних норм, що дає можливість не тільки повністю транслювати їх, але й практично в точності відтворювати загублені й зруйновані культурні комплекси за їх описами. У своєї діяльності людина завжди усвідомлює що й для чого вона це буде робити, але реалізація цієї мети може мати різне ціннісне значення. Тому наступний елемент філософської культури вчителя, якому ми надамо характеристик це цінності. Культура виявляється культурним полем формування цінностей, через систему цінностей і ідей, що служать для регулювання поведінки людини, і визнається культура [9,470].

Цінності визначаються як специфічні соціально-культурні визначення

об'єктів навколишнього світу (в тому числі і духовних), що виявляють їх позитивне або негативне значення для людини і суспільства (благо, добро і зло, прекрасне і потворне, які укладені в явища суспільного життя і природи). Зовні цінності виступають як властивості предмета або явища, але вони властиві йому не від природи, не просто через внутрішню структуру об'єкта самого по собі, а тому що він втягнутий у сферу суспільного буття людини і став носієм певних соціальних відносин. В соціологію проблему цінностей ввів М.Вебер. Його погляди на цінності виходили з неокантіанської передумови, за якою кожний людський акт стає осмисленим лише у взаємодії з цінностями, у світлі яких визначаються норми поведінки т їх мет. Цінність для людини мають предмети, які доставляють йому позитивні емоції: задоволення, радість, насолоду та інші. Тому він бажає їх і прагне до них. Цінності можуть мати як матеріальні речі або процеси, так і духовні явища (знання, уявлення, ідеї тощо). Цінність це така категорія яка притаманна тільки людини, що відрізняє її від тваринного світу. З цього приводу, згадалося фраза давньогрецького філософа Протагора : Людина є вимір всіх речей, але функцію цього мерила несуть у собі цінності

На Землі є речі, без яких життя людини неможливе наприклад: повітря, вода, їжа тощо. Вони цінні по відношенню до людини, але, якщо людина цього не усвідомлює, то перелічені приклади втрачають свою цінність. Це свідчить про те, що цінність – це фіксована в людській свідомості характеристика відношення до об'єкта, розглянута в ньому людиною здатність задовольняти потреби і бути джерелом позитивних емоцій. У афоризмі Аристотеля: «Платон мені друг а істина дорожче» стверджується цінність істини, але для когось Платон може бути дорожче істини, в такому разі дружба, або любов виступає дорожче істини. Об'єкт є лише носієм цінності в очах людини. З цього також можливо стверджувати про неможливість встановити чітку ієрархію цінностей, бо, якщо для вмираючого від спраги, ковток води є вищою цінністю, то для іншої метою всього його життя є цінність яка полягає у владі. Це залежить від сутності цінності, яка полягає у рухомості, подібно людської думки, як у процесі життєдіяльності, постійно змінюється, змінюються і ціннісні установи.

До цінностей також належать цінності суспільної свідомості, що виражаються у формі добра і зла, правди і кривди, ідеали та моральні принципи. Один з родоначальників аксіології, Р. Риккерт, поділяв цінності на шість класів: логічні (в наукових досягненнях), естетичні (у творах мистецтва), містичні (в культурах), релігійні, моральні, особистісні [10,138]. З дитинства у людини формуються ціннісні орієнтири, свідомо або ні, людина відбудовує свою систему цінностей на основі культурних цінностей суспільства. М.Каган поділяв систему ціннісних орієнтації людини на: 1) фінальні, вищі цінності, важливіше за яких немає нічого: життя свобода, справедливість, любов, щастя, дружба, гуманізм; 2) інструментальні – засоби та умови для досягнення фінальних цінностей: наприклад, здоровий спосіб життя як засіб збереження здоров'я; 3) похідні цінності - це слідства або

вираз інших цінностей, що мають значимість лише як ознаки і символи останніх: подарок, як прояв любові або дружби. Незважаючи на всю систему цінностей, є цінності, так би мовити фундаментальні, які ми вважаємо, відносяться до філософських цінностей, це: благо, свобода і істина. Благо – найзагальніше поняття для визначення цінності, протилежність благу це зло. Розрізняють природні і соціальні блага. Природні – коли стихійні природні явища сприяють наприклад родючості ґрунтів, між тим руйнівна сила цих процесів: наводнення, оповзні це – зло. Суспільні блага – це результат діяльності людей, до них належать такі речі як житло, одяг, засоби виробництва; да духовні – моральне добро, яке втілюється у вчинки людей. Прагнучи до блага, людина виражає свою індивідуальність, сморозвивається і орієнтується на ключеву цінність людського буття - свободу. Свобода індивідуальності і причетність її до суспільства, Всесвіту - фундаментальні цінності людського буття. Властивістю людського знання є істина, всі види людського пізнання спрямовані на її досягнення. Істина досягається людиною шляхом пізнання і розуміння. В своєму тандемі пізнання формує знання про об'єкт, а розуміння припускає входження у внутрішній світ іншого суб'єкта, тобто має ознаки співчуття. Тільки істинне знання служить людині могутнім знаряддям перетворення дійсності, на протилежність істині, помилка, омана, або фантастичне відображення об'єкта у свідомості людини називається абсолютною істиною. Знання, яке в основному вірно відображає дійсність, але відрізняється неповнотою називається відносною істиною.

Отже, єдність істини та її розуміння створюють ідеальні проекти і програми, які основані на знанні об'єктивної реальності і відповідних цінностей суб'єкта. Інакше кажучи, будь-який акт людської діяльності стає осмисленим завдяки ціннісним орієнтирам людини. Майже неможливо перелічити всі існуючі цінності бо стикаєшся з проблемою їх невичерпаності, тому треба вести їх огляд, конкретно до чогось. З аналізу наукової літератури ми з'ясували, що цінності класифікують як: матеріальні, духовні, соціально-політичні, духовні, моральні, естетичні, релігійні, пізнавально-гносеологічні, цінність життя як вища цінність. Цінності змінюються, трансформуються, стають конкретними, через стан свідомості людини що призводить до їх реалізації в процесі діяльності. Педагогічні цінності визначаються специфікою педагогічної діяльності, її роллю у соціумі та індивідуальністю самого педагога. Вони залежать від соціальних, економічних, політичних відносин. В їх основу покладено розуміння людського життя, освіти в цілому. Ідея виховання всебічно і гармонічно розвиненої особистості складає ціннісну орієнтацію педагогічної діяльності. Система педагогічних цінностей становить основу виховання.

Педагогічними цінностями у сучасному українському суспільстві є такі як: 1) громадські: верховенство закону, права і обов'язки людини, суверенітет особи; 2) національні: патріотизм, пошана до державної символіки, дбайливе ставлення до навколишнього середовища; 3) загальнолюдські: милосердя,

доброта, свобода чесність, турботливе ставлення до дітей, людей похилого віку; 4) особистісні: відповідальність, толерантність, урівноваженість, комунікабельність, самостійність та інші.[11]. Цінності змінюються історично, мають різні етнічні ознаки, для соціальних спільнот притаманні свої характерні цінності, а звідки ж вони виникають? У більшості вони утворюються з досвіду людини. Спочатку виникаючи як сукупність звичок, специфічних форм поведінки, які переходять від покоління до покоління як ознаки людського способу життя, згодом, способи побуту зкріплюються в нормативні утворення: звичаї і традиції, таким чином беручі на себе роль кодів поведінки людей. На подальшому етапі, через соціальні установи: освіти й виховання, релігійні, політичні, правові установи, ці ціннісні зразки зберігаються і транслиуються в суспільстві. Тут ми вибачаємо зв'язок з наступними елементами філософської культури вчителя такими як: звичаї традиції і новаторство.

Звичаї – стійкі, повторювані, що передаються від покоління до покоління форми, способи, прийоми, методи людської діяльності, що складаються в рамках конкретної соціальної спільноті під впливом соціальних почуттів, уявлень, забобонів, емоцій, ілюзій, які, не отримавши логічного обґрунтування, знайшли несанкціоновану нормативність. Основну роль регулятора поведінки членів спільноти звичаї відігравали у первісному суспільстві, коли члени общини робили так, як й їх попередники. Обов'язковість поведінки пояснювалася відсутністю соціального досвіду, завдяки чому фіксувалося стабільність соціальних форм, що склалися і передавалися від покоління до покоління майже у незмінному вигляді. З розвитком суспільства вони втратили своє першочергове значення, і коло їх у наш час обмежено, вони не зникають зовсім, а продовжують існувати у різних проявах. Наприклад: святкувати закінчення якогось процесу: збору урожаю, закінчення навчального року та інші. Поступово звичаї витісняються традиціями. Основна відмінність традиції від звичаю – це логічна, ідейна обґрунтованість, необхідність форм, способів, прийомів діяльності, що лежить у їх основі. Міркування з приводу традиції були за всіх часів розвитку суспільства різними: М.Шелер, визначаючи, що певний прогрес можливий завдяки традиції, зауважував, що по-справжньому людський розвиток істотно заснований на руйнуванні традиції.. Бунтом проти традиції розвивався раціоналізм Нового часу. Ф. Бекон вважав, що людська думка має розпочати свій шлях до істини від початку, заперечуючи традиції. Але історія європейської культури Нового часу, як історія заперечення традицій, завершилася у ХХ ст. «запереченням заперечення» - самовикриттям раціоналістичної філософії. На думку В. Воловика, традиції педагогічної діяльності можна визначити як відносно стійкі, що повторюються, такі, що володіють певною несанкціонованою нормативністю, форми, способи, прийоми, методи виховання і навчання підростаючих поколінь, які складаються в рамках конкретного соціального організму, будучи зумовленими соціально-економічними умовами й іншими

особливостями його існування.

Ще в Давній Греції навчання було переважно індивідуальним. Заняття проводилися з невеликими групами учнів, така форма згодом набула стійкого характеру і існувала в різних школах як звичай [12]. Згодом основна форма навчальних занять у формі уроку перетворилась в традицію. Теоретичне обґрунтування класно-визначеній системі навчання дав Я.А. Коменський. Система виховання, в основі якої лежать гуманістичні ідеї, теж має тимчасові параметри існування звичаю, традиції та закону. Ще Мен-Цзи (372 -289р. до н. ст.) висунув тезу про добру природу людини, визначаючи мету виховання, як формування добрих людей, наділених високими моральними якостями. Традиція гуманістичного виховання прослідковується майже у всіх філософсько-педагогічних концепціях за всі часи історії і залишається і сьогодні. Слід також додати, що поряд з традиціями консервативними, «застарілими», які гальмують поступовий розвиток суспільства, є також традиції прогресивні, які виступають у формі новаторства. У понятті новаторства поєднується взаємообумовленість та взаємозв'язок старого і нового. Новаторство виступає як свідома діяльність людей, що мають певні цілі, воно носить суспільний характер, обумовлюється об'єктивними причинами, воно належить до особливого виду діяльності – перетворювальної. Новаторство у педагогічній діяльності спрямоване на створення, підтримку, розвиток передових, прогресивних традицій, і усунення віджилих, старих, виходячи з потреб розвитку суспільства. Так, всім відома система оцінювання знань, вмінь та навичок учнів, яка десятиліттями здійснювалася за п'ятибальною шкалою, в загальноосвітніх навчальних закладах змінилася на 12 бальну. Прикладом новаторства також є зміни у методах та засобах навчання: поряд з традиційними – поява дистанційного навчання, застосування електронних підручників, щоденників.

Важливим елементом філософської культури вчителя є також переконання, тому що має практичне застосування у професійній діяльності вчителя. У педагогічному словнику переконання визначено як послідовний багатоступінчастий процес, за допомогою якого погляди людини без примусу піддаються словесному впливу інших людей. В системі навчально-виховної та наукової діяльності переконання пов'язані з цілеспрямованою зміною думок, позицій, принципів поведінки її суб'єктів. Переконання дає змогу здійснювати соціальний контроль і сприяти взаємному соціальному пристосуванню, без яких неможлива продуктивна діяльність в системі науки і освіти. Переконання може розглядатися як аргументована позиція, думка. Переконання - це погляди, які активно сприймаються людьми, які відповідають характеру їх свідомості, життєвих прагнень. Переконання – це не тільки інтелектуальна позиція, але і емоційний стан, стійка психологічна установка. Переконання передбачає не тільки розуміння, але і безумовне прийняття якоїсь реальності поглядів та ідей, які оволодівають нашою думкою в якості правильних і необхідних. Обидва визначення вказують нам на безперечний зв'язок з приведеними вище елементами філософської

Сутність феномена філософської культури вчителя

культури вчителя. Та на те, що переконання виконують роль морального регулятора суспільних відносин. В переконаннях домінує емоційний компонент, і вони не потребують, у більшості випадків, логічного доведення чи підтвердження фактами, сприймаються як істина і не ставляться під сумнів. Переконання можуть носити характер політичний, релігійний, науковий, практичний та інші. Взаємозв'язок і залежність переконання у професійної діяльності вчителя пов'язаний з ціннісними орієнтаціями його особистості, бо іноді він може перетворитися у примусовий інструмент впливу з боку вчителя. Зміст діяльності людей, у будь-якому структурному підрозділі суспільства проявляється в певних формах.

Таким чином, вище перелічені елементи філософської культури вчителя є її змістом, між тим формою філософської культури вчителя є норми. Цього висновку ми дійшли, відповівши на запитання: а як повинна відбуватися діяльність, за якими засобами? Для цього існують регулятиви поведінки. Регулятиви нормативної поведінки є соціокультурними нормами. Норма (від латинського *norma* – провідний початок, правило, зразок) – встановлений еталон, стандарт для існуючих і створених об'єктів [13,108]. Призначення норм полягає у тому, що вони визначають технологію людської діяльності. Просто кажучи: «Що и як треба зробити, щоб досягнути певного результату?» Виходячи з чого їх класифікують як: 1) загальнокультурні – це норми поведінки у суспільних місцях: театрах, музеях, тощо; 2) соціальні – зразок поведінки чи дій індивідів або соціальних груп. Це певні правила, які регулюють поведінку людей у відповідності з цінностями даної культури; 3) технологічні – алгоритми і програми дій, що ведуть до поставленої мети, але не визначають ні постановки цієї мети, ні її соціальної значущості, а тому з їх допомогою можуть бути отримані як корисні, так і шкідливі для людини (індивіда, соціальної групи, суспільства в цілому) результати. Організація навчально виховної діяльності здійснюється за певними правилами, учасникам цього педагогічного процесу є вчителі та учні. Вони мають особисті норми поведінки: перші – функціональні обов'язки, другі – правила поведінки. Обидві норми носять нормативний характер, який закріплено відповідними документами: наказ або положення. Виконання встановлених правил повинно бути направлено на засвоєння знань учнями, тобто має технологічний характер, та впорядковування життя колективу, соціальних зв'язків між його членами, отже вони носять соціальний характер [14].

Багатоманітність визначень феноменів культури вчителя пояснюється тим, що їх розгляд відбувається у рамках єдиного-цілого «культури особистості», а відмінність полягає у професійно-педагогічній орієнтованості [15]. Філософська культура вчителя – складний і багатогранний прояв духовного світу його особистості. Вона полягає у здібності до світоглядного самовизначення, філософського осмислення власної педагогічної діяльності. В силу професійних функцій філософська культура вчителя стає основою сучасного типу освіти. Таким чином, філософська культура сучасного вчителя – необхідна і обов'язкова основа його педагогічної культури.

Філософська культура вчителя має приналежність до духовної культури, тому що до її складу входять духовні цінності, а результатом діяльності вчителів є особистість учня, його навчання, виховання та розвиток. В основі професійно - педагогічної діяльності вчителя лежить взаємодія її суб'єкта і об'єктам, між ними є певний взаємозв'язок та єдність. Взаємодія суб'єкта і об'єкта діяльності можлива завдяки засобам діяльності. До засобів діяльності входять елементи філософської культури вчителя. Вони мають суб'єктивно - об'єктивний характер, де суб'єкт при певних умовах виступає у ролі об'єкта і навпаки. До елементів філософської культури вчителя належать: знання, мова, цінності, традиції новаторство, переконання, норми. Філософські і наукові знання у своєму зв'язку формують науково-філософський спосіб сприйняття дійсності, який розкриває істинне відображення процесів і явищ в навколишньому світі, а також дозволяє сприйняттю світа масштабно і цілісно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краткий філософський словник / В.І. Воловик, Г.В. Воловик.- Запоріжжя: Просвіта, 2004.- 140 с.
2. Межуев В. М. Культура как деятельность: из истории отечественной культурологии / В. М. Межуев // Личность. Культура. Общество. -2006. - Т. VIII. -Вып. 1 (29). - С. 37-59.
3. Основи соціальної філософії: навч. посіб. / За заг. ред. В.І. Воловика. – Запоріжжя: Просвіта, 2011. – 30 с.
4. Мойсеюк Н. Педагогіка. Навчальний посібник. 5-е видання, доповнені і перероблені / Н.Мойсеюк. – К., 2006. – 656 с.
5. Глоссарий современного образования / под ред. проф. д-ра ист. наук В.И. Астаховой и чл.-кор. Академии пед. наук Украины А.Л. Сидоренко Харьков: «ОКО», 1998. – 272 с.
6. Новая философская энциклопедия [Электронный ресурс]: Том 1. - М.: «Мысль», 2010. – 741 с.
7. Головка Б.А. Філософська антропологія / Б.А. Головка. – К.: Парадигма, 1997. – 368 с.
8. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. Навч. посіб. видання друге, перероблене та доповнене. / Є.А. Подольська. - К.: Центр навчальної літератури, Інокс, 2006. - 624 с
9. Горлач М.І., Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Требін М.П. Основи філософських знань: підручник / М.І. Горлач, В.Г. Кремень, С.М. Ніколаєнко, М.П. Требін.- К.: Центр учбової літератури, 2008. – 1028 с.
10. Культурология: Учебник / Под ред. Ю.Н. Солонина, М.С. Кагана. — М.: Высшее образование, 2005. — 566 с.
11. Гатальська С.М. Філософія культури. Підручник / С.М. Гатальська.- – К.: Либідь, 2005 – 328 с.
12. Антология мировой философии: В 4 т.- М.: Мысль, 1969.- Т.1: Философия древности и средневековья / Ред.- сост. В.В. Соколов.- Ч.1 и 2.- М., «Мысль», 1969. – 936 с..
13. Новая философская энциклопедия [Электронный ресурс]: .Том 3. - М.: «Мысль», 2010. – 696 с.
14. Антология мировой философии Т.1, ч. 1 и 2. Т. 1. Философия древности и Сутність феномена філософської культури вчителя

средневековья / Ред. коллегия: В. В. Соколов.- М.: Мысль, 1969.- 936 с.

15. Антология мировой философии Т. 2. Европейская философия от эпохи Возрождения по эпоху Просвещения / Ред. коллегия: В. В. Соколов (ред.-составитель второго тома и автор вступит, статьи) и др. - М.: Мысль, 1970. - 776 с.

REFERENCES

1. The brief philosophical dictionary/ V.I. Volovyk, G.V. Volovyk. – Zaporizhzhya: Prosvita, 2004. – 140 p.
2. Mezhuiev V.M. Culture As Activity: From The History Of Home Culturology. / V.M.Mezhuiev // Personality. Culture. Society. – 2006. – V. VIII. – Is. 1 (29). – P.37-59.
3. Basis of Social Philosophy: teaching aid. /Under the editorship of V.I.Volovyk. – Zaporizhzhya: Prosvita, 2011. - 30 p.
4. Moyseyuk N. Pedagogics.Teaching aid. The 5-th edition, expended and changed / N. Moyseyuk. - K., 2006. - 656 p.
5. Glossary of Modern Education /under the editorship of Prof. Doctor of Hist. Sciences V. I. Astakhovoi and Fel.-Cor. of Academy of Ped. Sciences of Ukraine A.L.Sydorenko Kharkiv: “OKO”, 1998. – 272 p.
6. New Philosophical Encyclopedia [Electronic resource]: V. 1. – M. “Mysl’”, 2010. – 741 p.
7. Golovko B. A. Philosophical Antropology /B.A. Golovko. – K.: Paradygma, 1997. – 368 p.
8. Podol's'ka Ye.A. Credit-Module Philosophical Course: Philosophy, Logics, Ethics, Aesthetics, Religion Study. Teaching aid. The 2-nd edition expended and changed. / Ye. A. Podol's'ka. – K.: Centre of Educational Literature, Inoks, 2006. – 624 p.
9. Gorlach M.I., Kremen' V.G., Nikolayenko S.M., Trebin M.P. Basis of Philosophical Knowledge: textbook / M.I. Gorlach, V.G. Kremen', S.M. Nikolayenko, M.P. Trebin. – K.: Centre of Educational Literature, 2008. – 1028 p.
10. Culturology: textbook /under the editorship Yu. N. Solonin, M.S. Kogan. – M.: Higher Education, 2005. - 566 p.
11. Gatal's'ka S.M. Philosophy Of Culture.Textbook /S.M. Gatal's'ka. – K. Lybid', 2005 – 328 p.
12. Antology Of World Philosophy: In 4 v. – M.: Mysl', 1969. – V.1: Philosophy Of Antiquity And Middle Ages/ Ed.- comp.V.V. Sokolov / - P.1, 2. - M., Mysl', 1969. – 936 p.
13. New Philosophical Encyclopaedia [Electronic resource]: V.3. – M.: Mysl', 2010. - 696 p.
14. Antology Of World Philosophy V.1, p.1 and 2. V. 1 Philosophy Of Antiquity And Middle Ages/ Ed.- comp.V.V. Sokolov/ - M.: Mysl', 1969. – 936 p.
15. Antology Of World Philosophy V. 2. European Philosophy From The Age Of Renaissance To The Age of Enlightenment / Edit.collegium: V.V. Sokolov (edit.- compiler of the second volume and the author of the introductory article) and others – M.: Mysl', 1970. – 776 p.

МАКЕДОНСКАЯ, С.И., соискатель кафедры социальной философии и управления Запорожского национального университета, (Запорожье, Украина)

E-mail: makedon_20@mail.ru

СУЩНОСТЬ ФЕНОМЕНА ФИЛОСОФСКОЙ КУЛЬТУРЫ УЧИТЕЛЯ

В статье проанализированы сущность понятия «культура», подходы к ее анализу, в основе которой деятельность как главная категория философской культуры учителя; представлен анализ основных видов профессионально-педагогической деятельности, которая осуществляется в целостном педагогическом процессе и исследованы

особенности педагогического труда; проанализированы основные элементы и ценности философской культуры учителя, а также очерчены направления оптимизации философской культуры учителя.

***Ключевые слова:** философская культура учителя, культура, профессионально-педагогическая деятельность, педагогический процесс, элементы философской культуры учителя, ценности философской культуры учителя, философские знания*

***MAKEDONSKAIA, SVETLANA**, competitor for the department of social philosophy and management). National University of Zaporozhye (Zaporozhye, Ukraine)*

E-mail: makedon_20@mail.ru

ESSENCE OF PHENOMENON OF PHILOSOPHICAL TEACHER'S CULTURE

The article analyses the concept of "culture", approaches to its analysis in the basis of which is activity as the main category of philosophical teacher's culture, gives the analysis of the main kinds of pedagogical activity, which is fulfilled in the integral pedagogical process and investigates the peculiarities of pedagogical work. The article suggests the analysis of the main elements and values of philosophical teacher's culture and traces the tendencies of improvement of philosophical teacher's culture. The key words: philosophical teacher's culture, culture, professional pedagogical activity, pedagogical process, elements of philosophical teacher's culture, values of philosophical teacher's culture, philosophical knowledge. The article analyses the concept of "culture", approaches to its analysis in the basis of which is activity as the main category of philosophical teacher's culture, gives the analysis of the main kinds of pedagogical activity, which is fulfilled in the integral pedagogical process and investigates the peculiarities of pedagogical work. The article suggests the analysis of the main elements and values of philosophical teacher's culture and traces the tendencies of improvement of teacher's philosophical culture.

***Key words:** philosophical teacher's culture, culture, professional pedagogical activity, pedagogical process, elements of philosophical teacher's culture, values of philosophical teacher's culture, philosophical knowledge.*

Дата надходження рукопису 07.08. 2015 року

Рекомендовано до публікації 12.08.2015 року